

יום העצמאות | כיתות ז'-ט'

חירות, צדק ושלום שיח זהות יהודי-ישראלי

מפרקי אבות
עד מגילת העצמאות –
"על שלושה דברים
העולם עומד?"

מבוא

על מה העולם (שלנו) עומד? מהם הערכים המרכזיים שעומדים בבסיס הקיום של מדינת ישראל? של החברה הישראלית? כיצד חירות, צדק ושלום, דרים יחד עם לימוד תורה, עבודה וגמילות חסדים, מאזנים ומשלימים זה את זה?

סמל המגן-דוד הוא סמל לזהות יהודית, סמל לישראליות. הוא מורכב משני משולשים הפונים לכיוונים הפוכים, והם מרכיבים יחד צורה הנדסית ייחודית.

במגילת העצמאות כתוב: "מדינת ישראל תהא מושתתת על יסודות החירות, הצדק והשלום לאור חזונו של נביאי ישראל". בשיעור זה נבקש להתייחס לשני המשולשים כמייצגים שני בסיסים ערכיים משלימים: התרבות והמסורת היהודית, על ערכי לימוד התורה וקיום המצוות, לצד מחשבה דמוקרטית ומודרנית. נראה באיזה אופן עקרונות שאנו תופסים כדמוקרטיים ואוניברסליים, הם חלק בלתי נפרד מהעולם הערכי היהודי, וגם להפך. הכול מבוסס על איזון עדין ורב המשותף על השונה.

הערכים והעקרונות שאליהם בחרנו להתייחס, וכן ההתייחסות לערכים שהמשולשים מייצגים, ישמשו כלי מתודי לשיח עם התלמידות/ים ואינם מייצגים עמדה רעיונית. כמובן שניתן להרחיב את השיח סביב ערכים ועקרונות נוספים. ההתייחסות למבנה של שלושה עקרונות, קיים גם במסורות תרבותיות אחרות, כמו למשל בסיסמת המפכה הצרפתית שקראה לחירות, שוויון ואחווה.

מדינת ישראל היא מדינה יהודית ודמוקרטית. הגדרה כפולה זו מעוררת לא פעם שיח מורכב סביב סוגיית ערכיה של החברה הישראלית. בשיעור זה נבחר להתמקד במה שמאחד ומחבר בינינו.

נחוגג את יום העצמאות, יום הולדתה של מדינת ישראל, דרך הבלטת הייחוד הערכי שלה. נשאל בזכות אילו דברים אנחנו גאים להיות חלק מהמדינה והחברה הישראלית?

מטרות

- 1 היכרות עם מגילת העצמאות כמסמך שמייצג את ערכי היסוד של מדינת ישראל
- 2 הבנת ייחודה ומורכבותה של מדינת ישראל כמדינה יהודית ודמוקרטית
- 3 פיתוח התייחסות עומק חיובית אל יום העצמאות כיום שחוגג את קיומה של מדינת ישראל ואת ערכיה
- 4 מהלכה למעשה - הנעה לפעולה ונקיטת עמדה במרחב הקרוב

ציוד דרוש

- ← כלי כתיבה ומספרים
- ← נספחים מצורפים
- ← מחשב ואמצעי הקרנה - מומלץ

דגשים למורה

- ← השיעור אינו כולל היכרות עם מגילת העצמאות. רצוי להקדים ולהכיר לתלמידות/ים את המגילה על תפקידיה ומשמעויותיה. ניתן להיעזר בסרטון כמו זה. על הקמת המדינה ועל אלו שבזכותם היא קמה

- ← מורכבות הגדרתה של מדינת ישראל כיהודית ודמוקרטית עלתה כבר בראשית ימיה. בהקשר זה מעניין לצפות בכיתה בסרטון הסיפור המטורף של מגילת העצמאות (5:49 דק') שחושף מעט מהדילמות שהתעוררו מאחורי הקלעים של כתיבת המגילה.

א. תרגיל פתיחה

① הסבירו לתלמידות/ים, שהתפיסה המשפטית המקובלת ראתה במגילת העצמאות מסמך המבטא את חזון העם ואת ה'אני מאמין' שלו. בהתאם לכך, בית המשפט נטה להתייחס למגילה כמעין נורמה משפטית המבטאת את ערכיה של האומה.

② אם הייתם צריכים לבחור 3 ערכים או עקרונות שיקבלו מעמד מיוחד של הגנה בחוק של מדינת ישראל, מה הם היו? מהם הערכים והעקרונות שאתם מרגישים שהם הכי משמעותיים לחיינו במדינה, ושהייתם רוצים להבטיח שיישארו יציבים תמיד? מדוע?

« דגשים למורה

← הקרינו על הלוח את **נספח א'**, או הדפיסו וגזרו את הכרטיסיות שבו וחלקו לתלמידות/ים. הנחו אותם להיעזר במאגר זה כדי לענות על השאלות.

← ניתן להתחיל את התרגיל בכתיבה אישית במחברות או בזוגות.

② אספו את התשובות במליאה ותלו את הכרטיסיות שנבחרו על הלוח. נסו להגיע להסכמה כיתתית. קיימו דיון על העקרונות והנושאים שמעוררים מחלוקת בכיתה, וגם על המכנה המשותף, אם יתגלה.

③ בקשו מהתלמידים לנסות למיין את העקרונות שנבחרו לשני טורים על הלוח: יהודית / דמוקרטית.

דיון בעקבות התרגיל:

② מדינת ישראל מוגדרת כמדינה "יהודית ודמוקרטית". מה זה אומר להבנתכם?

② מהם העקרונות של דמוקרטיה? אילו ערכים עומדים במרכז?

② מה המשמעות של להיות יהודי/ה? אילו ערכים עומדים במרכז של היהדות?

② בחרו עקרון אחד מכל טור, יהודי ודמוקרטי, והסבירו כיצד הם עלולים 'להתנגש' זה בזה.

② בחרו עקרון אחד מכל טור, יהודי ודמוקרטי, והסבירו כיצד הם יכולים להשלים זה את זה.

② במגילת העצמאות כתוב כי "מדינת ישראל תהא מושתתת על יסודות החירות, הצדק והשלום לאור חזונם של נביאי ישראל". באילו אופנים יכול עקרון זה להיות גם 'יהודי' וגם 'דמוקרטי'? הסבירו.

ב. "על מה העולם (שלנו) עומד?"

דיון מקדים ללימוד:

בלימוד שלפנינו נמצא שתי תשובות שונות לשאלה "על מה העולם (שלנו) עומד?"

2 כדור הארץ עגול. למה מתכוונים כשאומרים ש"העולם עומד" על משהו?

« דגשים למורה

← חלקו את התלמידים לחברות (בין 2-4 תלמידים בצוות) וציידו אותם בדף המקורות (נספח ב').

← בקשו מהם לקרוא את שתי התשובות לשאלה "על מה העולם עומד?" ולענות יחד על השאלות

לצד המקורות. התשובה של שמעון הצדיק והתשובה של מגילת העצמאות אותה קרא דוד בן גוריון. בין התשובות מפרידות כאלפיים שנה.

← כל 'תשובה' מלווה בהסברים ומושגים נלווים, ולצידה מופיעות שאלות שיש לענות עליהן.

בכיתות ז'-ח' נמליץ לקרוא תחילה ביחד את המקור הראשון.

דיון בעקבות הלימוד:

2 בחנו כל אחת משתי התשובות לשאלה "על מה העולם (שלנו) עומד?". איזה איזון מנסה כל

אחת מהן להשיג? אילו תחומי חיים מוסיפה כל תשובה לתשובה האחרת?

2 איזו מבין התשובות קרובה יותר באופייה לעקרונות שבחרנו בתחילת השיעור בהסכמה

כיתתית? מה דומה יותר למה שאתם בחרתם באופן אישי?

2 במבט רחב על חיינו במדינת ישראל היום, האם הייתם מוסיפים עקרון נוסף? האם הייתם

מוותרים לחלוטין על אחת התשובות?

שאלות לדיון

לסיכום הדיון הדגישו:

ניתן לראות את 6 העקרונות שעליהם למדנו, כבסיסים של שני משולשים: משולש עקרונות "יהודיים" ומשולש עקרונות "דמוקרטיים". כאמור, מדובר על כלי מתודי לשיח ולא על עמדה רעיונית עקרונית. השלם גדול מסך חלקיו, וכמו ששני משולשים יחד מרכיבים את סמל המגן-דוד, כך אנו מבינים שכדי לקיים מדינה וחברה יהודית ודמוקרטית, אנו נדרשים לאיזון עדין ומתמיד בין העקרונות המייצגים הללו, שימשיכו להשלים וגם לאתגר זה את זה.

ג. סיכום השיעור

קישור להשמעת השיר

האזינו למילות השיר "הכוכב של דוד" שכתב אריאל הורוביץ (נספח ג').

ספרו לתלמידים לפני ההאזנה: השיר נכתב בהשראת משלחת הסיוע הישראלית שנסעה להאיטי בשנת 2010, כדי לעזור לנפגעי רעידת האדמה הקשה שגבתה נפגעים רבים. המשלחת של פיקוד העורף מנתה 220 אנשי צוות, ביניהם 120 אנשי צוות רפואי, שהקימו בית חולים שדה שטיפל במאות אנשים בו-זמנית.

במקביל להאזנה, בקשו מהתלמידות והתלמידים לנסות לענות על השאלה:

שאלה לאחשוב? מהו "הכוכב של דוד" הנזכר בשיר? במה הוא מיוחד?

דיון בעקבות ההאזנה:

שאלות לדיון

- 1. מהו "הכוכב של דוד"? מי הם המלאכים המוזכרים בשיר?
- 2. מי הגיבורה שדמותה עומדת במרכז השיר? מה מאפיין אותה? מה הופך אותה לגיבורה?
- 3. במגילת העצמאות נכתב "מדינת ישראל תהא מושתתת על יסודות החירות, הצדק והשלום לאור חזונם של נביאי ישראל". אילו ביטויים לעקרונות אלו ניתן למצוא במילים של השיר? אילו תחושות מעורר בכם השיר והסיפור שמאחוריו?

"מלאכה למצפה"
הצעה לפעילות מסכמת

בחרו מתוך ההצעות הבאות, והציגו את המשימות הנבחרות לתלמידות/ים:

- ← במה אתם גאים במדינת ישראל? חשבו על 3 דברים שבזכותם אתם גאים להיות אזרחי המדינה. תחילה כתבו את התשובות במחברת, ולאחר מכן שתפו את חבריכם לכיתה.
- ← צרו פלקט כיתתי או שכבתי גדול עם הכותרת: "על מה העולם (שלנו) עומד? – אנחנו גאים במדינת ישראל על...". רצוי להציב אותו במרחב הציבורי בבית הספר, ולהזמין תלמידות ותלמידים נוספים להתייחס לכתוב בו ואולי גם להוסיף משלהם.
- ← ניתן גם לארגן פעילות יצירת מגיני דוד שיקשטו את המרחב הציבורי. בקשו מהתלמידות/ים לתכנן את המגיני דוד שלהם, כך שאותם דברים שכתבו קודם, שהם מסבים להם גאווה במדינה, יהיו נוכחים בעיצוב שלהם. בקשו מהם לצרף הסבר כתוב ליצירה שלהם, והעמידו תערוכה.

משימה

צדק

כבוד האדם

שלוש

חירות

הזכות להשכלה
(חינוך חובה)

זהות יהודית

חופש דת

ערבות הדדית

זהות ישראלית

שוויון

עברית כשפה
הרשמית

לימוד תורה
ומסורת

ציונות

הזכות
לביטחון אישי

דמוקרטיה

עבודה עברית

קיבוץ גלויות

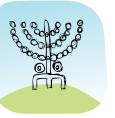
התיישבות

חופש ביטוי

הזכות לקניין
(רכוש)

ארץ ישראל

שמירה על הטבע

על מה העולם (שלנו) עומד? דף מקורות ללימוד

בלימוד שלפנינו נמצא שתי תשובות שונות לשאלה "על מה העולם (שלנו) עומד?"

הכוונה, היא לחפש מה הם שלושת העקרונות/הדברים הכי הכרחיים לקיומנו כעם ישראל במדינתנו היום. מהם העקרונות שבלעדיהם תאבד החברה הישראלית את ייחודה?
קראו את תשובתו של שמעון הצדיק ואת תשובתו של דוד בן גוריון. בין התשובות מפרידות כאלפיים שנה. כל אחד מהמקורות מלווה בהסברים ובמושגים נלווים. ענו על השאלות שלפניכם:

שמעון הצדיק היה משיגי כנסת הגדולה. הוא היה אומר:
על שלשה דברים העולם עומד:
על התורה
ועל העבודה
ועל גמילות חסדים. מסכת אבות, פרק א', משנה ב'.

[בהכרזת העצמאות אותה קרא בן-גוריון נכתב:]

"מדינת ישראל תהא מושתתת [מבוססת] על יסודות
החירות, הצדק והשלוש לאור חזונם של נביאי ישראל".

שמעון הצדיק, חכם ומנהיג מתקופת בית שני.

כנראה שהיה כהן גדול בתחילת שלטון היוונים בא"י במאה ה-3 לפנה"ס.

משיגי כנסת הגדולה, מאחורני החכמים שניהנו בהנהגה היהודית של ימי בית
המקדש השני.

תורה, לימוד התורה וקיום מצוותיה.

עבודה, עבודת האל ותפילה (בימי בית המקדש הכוונה הייתה לעבודת הכוהנים
בו, כמו הקרבת הקורבנות).

גמילות חסדים, מעשים טובים של אדם לזולתו, הנעשים בנדיבות, ללא ציפייה
לתמורה. מצווה מרכזית ביהדות.

מושגים וביאורים

על מה עומד עולמנו כיהודים לפי שמעון הצדיק? הסבירו
במילים שלכם.

למה לדעתכם הוא בחר דווקא בשלושה ערכים אלה כבסיסו של
העולם?

במה מתבטאים הערכים "תורה", "עבודה" ו"גמילות חסדים"
במציאות של חיינו היום?

שאלות לדיון

חזונם של נביאי ישראל, הנביאים הנזכרים בתנ"ך, כמו ישעיהו ועמוס,
קראו לעם ישראל לפעול באופן מוסרי. "מוסר הנביאים" כולל למשל דרישה
להכיר בערכו ובזכויותיו של כל אדם, ולפעול בהגיונות ומתוך אחריות
מוסרית וחברתית, כבסיס לעיסוק בפולחן הדתי.

מושגים וביאורים

מהם עקרונות היסוד של מדינת ישראל לפי בן-גוריון? הסבירו
במילים שלכם.

מדוע לדעתכם הוא בחר דווקא בשלושתם?

באיזה אופן ניתן לראות בעקרונות אלו עקרונות "יהודיים"? נסו
לקשרם עם סיפורים וערכים מהמסורת היהודית.

במה מתבטאים הערכים "חירות", "צדק" ו"שלוש" במציאות של
חיינו היום בישראל?

שאלות לדיון

הכוכב של דויד | מילים ולחן: אריאל הורוביץ

אם בכלל יש למעלה אלוהים, כנראה שהוא לרגע קט מצמץ,
כך קרה שהיפה שבאיים, ביום בהיר אחד לפתע התפוצץ.
אנשים שיצאו משם חיים, יצאו שבורים בנפש ובגוף,
והאיטי היפה שבאיים, הפך לגהינום אפל אחוז טירוף.

להשמעת השיר

תוך כמה ימים שוקע האבק, ודמויות יוצאות מבין ההריסות,
כל נפש לעצמה עכשיו במאבק, מעט ידיים והרבה מה לעשות.
כל הכוכבים הכזיבו אבל השמועה אומרת שבכל זאת יש כוכב,
שעוד ממשיך לזרוח וכדאי לך בכוח להגיע עד אליו.

חפש את הכוכב של דויד שני משולשים כחולים,
מתחת לכוכב של דויד מלאכים יתנו לך חיים.

חיילת מפיקוד העורף מסתובבת, היא בת תשע עשרה היא בעצמה ילדה,
איך במראות האלה היא עומדת, ואיך היא ממשיכה בעבודה.
היא מחלקת לחם ושתייה, לתור ארוך ואינסופי של אומללים,
והיא יודעת שכבר אין מיטה פנויה, בפנים במתחם בית החולים.

חפש את הכוכב של דויד שני משולשים כחולים,
מתחת לכוכב של דויד מלאכים יתנו לך חיים.

הכוכב של דויד גם הוא עבר הרבה ימים קשים,
הוא שכח שהוא כוכב חשב שהוא רק שני משולשים.
ואני מקווה שיום אחד, גם בבית הוא יזרח כמו שראיתי,
באור המיוחד, שהיה לו בהאיטי...

